

Gracjan Cimek

Akademia Marynarki Wojennej w Gdyni

e-mail: g.cimek@amw.gdynia.pl

ORCID: 0000-0002-2139-3953

DOI: 10.34813/02coll2019

CHARAKTERYSTYKA STOSUNKÓW ROSYJSKO-CHIŃSKICH W WARUNKACH PRZEMIAN PORZĄDKU MIĘDZYNARODOWEGO. WYMIAR MILITARNY W KONTEKŚCIE TRILATERALIZMU

STRESZCZENIE

Okres 2012-2014 stanowi realny początek podważenia hegemonii Stanów Zjednoczonych w stosunkach międzynarodowych, co wiąże się z objęciem prezydentury w Rosji na trzecią kadencję przez Władimira Putina oraz dojściem do władzy Xi Jinpinga w Chinach. Jesteśmy więc w trakcie globalnej rywalizacji o przyszłość porządku międzynarodowego. Celem artykułu jest udzielenie odpowiedzi na pytania: czy istnieje sojusz pomiędzy Chinami i Rosją? Weryfikuję hipotezę, że relację obu mocarstw, w oficjalnej narracji określane mianem "wszechstronnego partnerstwa strategicznej współpracy dla nowej ery" (*comprehensive strategic partnership of coordination for a new era*) można nazwać sojuszem kontrhegemonicznym. Wymaga ona charakterystyki stosunków chińsko-rosyjskich w warunkach dokonujących się przemian porządku międzynarodowego. W przedstawianym artykule skupiam się na współpracy militarnej, a także charakterystyce sytuacji wynikającej z trilateralizmu, a więc struktury tworzonej przez działania w trójkącie Moskwa-Pekin-Waszyngton. Podsumowanie i prognozy będą dotyczyły całości zagadnienia, a więc obejmującego także kwestie geoeconomiczne i symboliczne opisane w poprzednim artykule.

Słowa kluczowe:

Rosja, Chiny (ChRL), Stany Zjednoczone, wielobiegunowy porządek międzynarodowy, trilateralizm.

Artykuł jest kontynuacją problematyki dotyczącej stosunków rosyjsko – chińskich w warunkach przemian porządku międzynarodowego. Celem przeprowadzonych badań jest odpowiedź na pytania: czy mamy do czynienia z sojuszem pomiędzy Chinami i Rosją? Czy jest on reakcją na stanowczą obronę amerykańskiej hegemonii, czy raczej stymulatorem jej zmierzchu? Wreszcie czy określenie sojusz jest adekwatne i jak go należy rozumieć? Weryfikuję hipotezę, że relację obu mocarstw, w oficjalnej narracji określaną mianem "wszechstronnego partnerstwa strategicznej współpracy dla nowej ery" (*comprehensive strategic partnership of coordination for a new era*) można nazwać sojuszem kontrhegemonicznym. Wymaga ona charakterystyki stosunków chińsko-rosyjskich w warunkach dokonujących się przemian porządku międzynarodowego. W pierwszym artykule skupiłem się na podstawach teoretyczno-metodologicznych oraz omówieniu zjawisk w sferze symboliczno-narracyjnej i geoeconomicznej. Ukazałem ewolucję relacji chińsko-rosyjskich, która obejmuje rosnącą współpracę gospodarczą i handlową, w dziedzinie inwestycji, energii, technologii, lotnictwa, łączności, rolnictwa i finansów, a także wzmocnienie strategicznej komunikacji i koordynacji oraz dalsze wzajemne wsparcie w kwestiach dotyczących podstawowych interesów obu mocarstw. Przejawianie się sojuszu kontrhegemonicznego jest widoczne w sferze symbolicznej, ilości i jakości spotkań przywódców obu mocarstw, treści deklaracji i umów oraz poglądach na sprawy międzynarodowe. Opisane elementy należy uzupełnić o wymiar współpracy militarnej, a także charakterystykę sytuacji wynikającej z trilateralizmu, a więc struktury tworzonej przez działania w trójkącie Moskwa-Pekin-Waszyngton. Tym zagadnieniom będzie poświęcony drugi artykuł. Podsumowanie i prognozy będą dotyczyły całości zagadnienia poruszanego w obu artykułach.

Federacja Rosyjska i Chińska Republika Ludowa nie są w formalnym sojuszu wojskowym zapewniającym formę wspólnej obrony, podobnej do NATO. Są jednak w wieloletnim porozumieniu dotyczącym bezpieczeństwa zbiorowego, którego przykładem jest Szanghajska Organizacja Współpracy (SCO), a także podpisały szereg dwustronnych traktatów i porozumień regulujących wzajemne stosunki. Obejmuje to wyznaczenie wspólnej granicy w celu wyeliminowania sporów terytorialnych, które były w przeszłości źródłem konfliktu. Oba mocarstwa łączy wola przekonania Waszyngtonu, że nie może dyktować swojej woli innym ważnym mocarstwom. Z drugiej strony

ani Moskwa, ani Pekin nie chcą zostać satelitą drugiej strony, ani nawet nadmiernie od niej zależeć. Rosja potrzebuje rynków dla swoich produktów obronnych, aby zagwarantować rozwój przyszłych technologii i obniżyć koszty zakupu systemu uzbrojenia. Chiny nie muszą stać się całkowicie samowystarczalne w tej dziedzinie ani zacząć konkurować z Rosją na innych rynkach. Nie chcą być jednak nadmiernie zależne od Rosji, która może przecież ulec politycznej reorientacji w kierunku Zachodu i oddalić się od Chin (Hawk, 2019). Ta wzajemna percepcja nie przeszkadza jednak rozwijać stosunki ustanawiające w istocie sojusz kontrhegemoniczny, którego stawką jest stworzenie nowego porządku międzynarodowego.

Wymiar militarny

Od czasu upadku Związku Radzieckiego w 1991 roku Rosja sprzedała broń Chinom o wartości 32 miliardów dolarów, co stanowi prawie 80% całego importu broni do Chin. Przez dziesięciolecia starała się jednak powstrzymać eksport najbardziej zaawansowanych technologii. Istotna zmiana jakościowa nastąpiła po rozwinięciu kryzysu ukraińskiego w 2014 roku. Rozpoczęto współpracę badawczo-rozwojową w zakresie silników rakietowych i UAV, a przede wszystkim zaczęto dostarczać Chinom zaawansowane systemy raketowe ziemia-powietrze (S-400) oraz najnowocześniejsze myśliwce SU-35 Suchoj (Xi, 2018a).

Rosja i Chiny organizują coroczne ćwiczenia morskie od 2012 roku. Dotychczas odbywały się one przeważnie na morzach Azji Wschodniej: na Morzu Żółtym (2012), Japońskim (2013), Wschodniochińskim (2014). Chiny uczestniczyły we wszystkich międzynarodowych konkursach umiejętności wojskowych organizowanych przez Rosję, a pierwszy „Chiński Tydzień Kultury Wojskowej” odbył się w Rosji. W 2016 przeprowadzono pierwsze wspólne ćwiczenie przeciwraketowe z obsługą komputera. Chiny uczestniczyły także w międzynarodowych grach wojskowych w Rosji i Kazachstanie (China, 2017b).

Z punktu widzenia oceny poziomu rozwoju sojuszu kontrhegemonicznego szczególnie ważne są wspólne ćwiczenia okrętów w latach 2014 i 2015 na Morzu Śródziemnym, sygnalizujące zgodne podejście do kryzysu syryjskiego, które dopełniały dyplomatyczną aktywność; w 2016 roku po raz trzeci w ONZ Chiny poparły rosyjskie veto w sprawie Syrii. Oba mocarstwa zgodnie broniły zasady suwerenności Syrii rządzonej przez Baszara Al-Assada.

Podobnie jako przykład działań sojuszniczych należy sytuować wspólne manewry na Morzu Południowochińskim oraz wspólne przejście okrętów obu państw przez kontestowane przez Chiny wody wokół japoń-

skich wysp Senkaku. Moskwa popiera stanowisko Pekinu w jego sporach terytorialnych z krajami Azji Południowo-Wschodniej, a także chińską koncepcję oparcia architektury bezpieczeństwa w Azji Wschodniej na zasadach bezpieczeństwa zbiorowego (tj. bez udziału USA) oraz chiński sprzeciw wobec amerykańskich prób zwiększenia presji na Koreę Północną. We wrześniu 2016 roku podczas szczytu G-20 w Hangzhou prezydent Władimir Putin otwarcie i jednoznacznie poparł stanowisko Pekinu ws. Morza Południowochińskiego, a więc roszczenia terytorialne, żądanie usunięcia obecności USA od tego morza oraz odrzucenie orzeczenia trybunału międzynarodowego. Postawa Rosji nigdy dotąd tak wyraźnie nie wsparła Chin przeciwko państwom ASEAN (m.in. Wietnamowi, któremu Rosja dostarcza uzbrojenie) i USA (Rosja-Chiny, 2019). Z kolei podczas IV Wschodniego Forum Ekonomicznego we Władywostoku Putin i Xi Jinping zaznaczyli, że denuklearyzacja Korei Północnej będzie możliwa jedynie w formie wielostronnego porozumienia, w ramach którego Rosja i Chiny dawałyby gwarancje bezpieczeństwa Pjongjangowi (Rodkiewicz, Bogusz, 2018).

Wreszcie kolejnych argumentów na temat głównej tezy artykułu dostarczyły wspólne rosyjsko-chińskie ćwiczenia morskie pierwszy raz odbywające się na Morzu Bałtyckim. Uczestniczyły w nich trzy chińskie okręty (niszczyciel rakietowy, fregata rakietowa, okręt pomocniczy) oraz dwie jednostki rosyjskie (korwety rakietowe klasy 20380). Obecność chińska na akwenie intensywnej rywalizacji Rosji i NATO, wskazuje zarazem na zdolność globalnej projekcji siły przy pomocy marynarki wojennej jako instrumentu realizacji globalnych interesów Pekinu (Kaczmarek, Rodkiewicz 2016). Nie przypadkowo bałtyckie manewry rosyjsko-chińskie odbywały się podczas wizyty prezydenta Stanów Zjednoczonych, Donalda Trumpa w Polsce; wszak jej kod geopolityczny wpisuje się w amerykańską strategię obrony hegemonii identyfikując USA jako gwaranta polskiego bezpieczeństwa¹,

¹ W „Expose na temat polskiej polityki zagranicznej” czwarta teza brzmi: „zagrożeniem dla zbudowania podmiotowości Polski w stosunkach międzynarodowych jest polityka Rosji. Rosja dąży do rewizji porządku politycznego w Europie, który ukształtował się po 1989 r. i przyniósł Polsce przywrócenie niepodległości. Instrumentami osiągnięcia tego celu są zaś destabilizacja licznych regionów w bliższym i dalszym sąsiedztwie Polski, działanie na rzecz zaostrzenia podziałów politycznych wewnątrz poszczególnych państw, jak i między nimi, rozbijanie jedności transatlantyckiej, oraz pogłębianie podziałów wewnątrz Unii Europejskiej: podkreślając, że współpracujemy z „naszym głównym sojusznikiem – Stanami Zjednoczonymi” (Expose 2018).

co stawia Warszawę w roli antagonisty Moskwy².

Opisane przykłady znajdują ważne potwierdzenie w organizacji rosyjskich ćwiczeń wojskowych „Wostok 2018”, zorganizowanych we wrześniu 2018. Uczestniczyło w nich około 300 tysięcy żołnierzy i personelu wojskowego (stanowiąc największe rosyjskie ćwiczenia od czasów ćwiczeń Układu Warszawskiego Zapad-810), ale co najważniejsze po raz pierwszy odbyły się z udziałem znaczącego (3200 żołnierzy) chińskiego kontyngentu wojskowego, który miał możliwość zapoznania się ze strategicznym planowaniem rosyjskiej armii. To wydarzenie rzecznik prezydenta Rosji, Dmitrij Pieskow opisał jako o umocnienie stosunków sojuszniczych we wszystkich sferach (Bhadrakumar, 2018). Podobnie mianem sojuszu określił stan relacji chińsko-rosyjskich Minister Obrony FR, Siergiej Szojgu (*Россия. Кремль. Путь*). Komentując te ćwiczenia ówczesny Sekretarz Obrony USA, James Mattis wskazał, że nie widzi szans na sojusz Chin i Rosji w dłuższej perspektywie. Tymczasem od lat sześćdziesiątych XX wieku niemożliwe było wyrażenie takiej opinii przez rosyjskich polityków. Już wcześniej, podczas IV Konferencji na temat Współdziałania Budowy Środków Zaufania w Azji (CICA), to prezydent Chin zaprosił Iran i Rosję do stworzenia nowego układu bezpieczeństwa w Azji skierowanego przeciwko USA (Kublik, 2014). Nie jest więc prawdą, że sojusz tych państw nie jest możliwy (Duchâtel, 2016).

Wreszcie jako sojusznicze stosunki między państwami określił prezydent Putin podczas dyskusji na 16. dorocznym spotkaniu klubu Valdai w 2019 roku pieczętując je oświadczeniem, że Rosja pomaga Chinom stworzyć system wczesnego ostrzegania o pociskach balistycznych radykalnie zwiększając zdolności obronne Chin. Dotychczas mają go tylko USA i Rosja. W przypadku utworzenia jednolitej przestrzeni informacyjnej i wymiany danych chińskie radary zwiększą z kolei bezpieczeństwo Rosji na Wschodzie. Rośnie więc znaczący poziom zaufania i współzależność wojskowa (The 16th).

² Stąd ostrzeżenia kierowane pod adresem Polski. Np. w dniu 26 czerwca w rosyjskiej telewizji *Rossija 1*, w opiniotwórczym programie „Wieczór z Władimirem Sołowiewem”, wystąpił płk. Igor Korotczenko (redaktor naczelny czasopisma „*Nacjonalna Oborona*” i członek Rady przy Ministerstwie Obrony Rosji, który w latach 2012-2013 także kierował tą Radą), który oświadczył, że: „kurs na konfrontację z Rosją, a tym bardziej konflikt wojenny Polski z naszym krajem, będzie miał katastrofalne następstwa dla polskiej państwowości, którą my szanujemy” i dalej „w przypadku jakiegokolwiek wejścia oddziałów NATO na terytorium Rosji my odpowiemy taktycznym uderzeniem jądrowym” (Вечер, 2018).

Znaczenie modernizacji systemu wczesnego ostrzegania spowoduje, że żaden hipotetyczny atak raketowy skierowany przeciwko Chinom nie będzie już zaskoczeniem. Zamiast czekać, aż wrogie pociski wybuchną na ich terytorium, Chiny dostaną ostrzeżenie i uderzenie odwetowe rozpocznie się, gdy tylko kraj dowie się o nadchodzącym ataku nuklearnym, podczas gdy pociski wroga są nadal w powietrzu. W ten sposób Rosja wzmocni możliwości obronne Pekinu i zmienni kalkulacje potencjalnego przeciwnika. Znany rosyjski badacz prozachodni, Dmitrij Trenin, chociaż neguje nazywanie relacji Rosji i Chin mianem sojuszu, to jednocześnie zwraca uwagę, że system wczesnego ostrzegania nie tylko spowoduje, że Chiny zwiększą swoje bezpieczeństwo dzięki Rosji, ale również USA świadome utraconej przewagi, zmieniają swoją percepcję. W efekcie rosyjska inicjatywa zwiększy stabilność strategiczną (Trenin, 2019), co niewątpliwie jest dobrą informacją dla bezpieczeństwa międzynarodowego, którego niezbywalną wartością jest pokój.

Działania USA w kontekście trilateralizmu

Wiele więc wskazuje, że dla przyszłości porządku międzynarodowego decydujące znaczenie będzie miał trilateralizm; można przecież zaobserwować, że na kształtowanie sojuszu kontrhegemonicznego Rosji i Chin zasadniczo wpływa aktywność Stanów Zjednoczonych. Świadczą o tym zarówno akty normatywne jak i działania praktyczne.

Wśród tych pierwszych znajdują się dokumenty dotyczące bezpieczeństwa narodowego przyjęte na przełomie roku 2017/2018. W nich określa się Rosję i Chiny jako „strategicznych konkurentów”, „strategicznych przeciwników”, a nawet „wrogów”. Ich wspólnym rysem jest woła zapewnienia „bezpieczeństwa i przywództwa USA” na globalnej arenie, w którym powraca rywalizacja mocarstw o przywództwo³.

³ Tą charakterystykę często interpretuje się jako powrót „realizmu” do praktyki międzynarodowej myląc założenia tej teorii z tym, co powinna dzięki nim interpretować. Zgodnie z tym rozumowaniem okres jednobiegunowy pozwalając na konstrukcję systemu z punktu widzenia dominacji USA nie mógł być poznawany przez narzędzia teoretyczne realizmu (np. pojawiają się fantazmaty na temat tego, że był to okres kotsruktywizmu). Stąd można wnioskować, że ta teoria zawiera znaczne braki, skoro musi czekać aż historia zadzieje się zgodnie z jej założeniami.

Najważniejszym dokumentem jest „Nowa strategia bezpieczeństwa narodowego” z grudnia 2017. Opisuje ona szerokie spektrum zjawisk w których Chiny i Rosja rzucają wyzwanie potędze, wpływom i interesom Ameryki (*National*, 2017, s. 27,45). W sferze ideologicznej chcą „uczynić gospodarki mniej wolnymi i uczciwymi”, co należy odczytywać jako podważenie globalizacji korporacyjnej w interesie amerykańskiego kapitału. Dlatego oba mocarstwa określa się mianem rewizjonistycznych, gdyż chcą ukształtować porządek międzynarodowy będący antytezą do wartości legitymizujących interesy amerykańskie. W sferze militarnej powiększając siły zbrojne utrudniają wykorzystywanie potencjału wojskowego USA. Ze względu na możliwość konfliktu nuklearnego dopuszcza się jednak współpracę z Chinami i Rosją (*National*, 2017, s. 25). Zwiększając kontrolę informacji i danych (tzw. „ucisk społeczeństwa”) poszerzają swoje wpływy (*National*, 2017, s. 2), a w istocie ograniczają możliwości dominacji przekazów i środków z USA, których dotychczasowa przewaga w kontroli Internetu wynika z wpływu w kilku organizacjach: *Internet Corporation*, w przypadku przydzielonych nazw i numerów (ICANN) Forum Zarządzania Internetem (IGF), ONZ i Międzynarodowej Unii Telekomunikacyjnej (ITU). Ponadto Rosja wykorzystuje operacje informacyjne w działalności ofensywnej, także dzięki aktywności cyberprzestępców, uzyskując wpływ na opinię publiczną na całym świecie.

Zgodnie z opisywanym dokumentem wyzwaniem geoekonomicznym dla USA są głównie Chiny i ich inwestycje infrastrukturalne, np. w Afryce. Dostrzega się także dążenia Rosji do rozprzestrzenia wpływów w różnych częściach Europy i Azji Środkowej poprzez kontrolę nad kluczowymi zasobami energetycznymi. Wreszcie w wymiarze geostrategicznym jako działania wrogie określa się pomoc Chin dla Korei Północnej, Rosji dla Iranu, a także w regionie Ameryki Południowej, współpracę z Kubą oraz wsparcie dla Wenezueli (*National*, 2017, s. 38-52). Te strategiczne wyzwania dla hegemonii należy zneutralizować, a preferowaną metodą działania jest dążenie do "pokoju przez siłę", także poprzez działania jednostronne, czyli nawet wbrew obowiązującym porozumieniom. Takie ujęcie sprzyja pesymistycznym prognozom dotyczącym rywalizacji o kształt porządku międzynarodowego, której finałem może być III wojna światowa.

Także w innych amerykańskich dokumentach Rosja i Chiny są postrzegane jako główni przeciwnicy. Są to: Narodowa Strategia Obrony, decyzja o usunięciu neutralności sieci⁴, Nowa Strategia Obrony Narodowej, Przegląd polityki jądrowej USA (NPR), oraz przygotowywany Przegląd obrony przeciwrakietowej (McLeary, 2018). Krótkie omówienie tych dokumentów pozwoli w pełni unaocznic sens obecnej sprzeczności antagonistycznej.

12 grudnia 2017 roku opublikowana została Narodowa Strategia Obrony USA na 2018 rok. Podstawowy budżet obronny USA ustanowiony został na kwotę 632 miliardów dolarów amerykańskich i wzrósł w porównaniu do poprzedniego roku o 2,4%. Ustawa zatwierdzona przez Kongres i podpisana przez Prezydenta zapewniła dodatkowe 60 miliardów dolarów na interwencje zagraniczne wojsk Stanów Zjednoczonych. Modernizacja ma dotyczyć armii, piechoty morskiej, nowego myśliwca i podwodnych łodzi z klasy "Virginia". (Gondek, 2017). Nową Strategią Obrony Narodowej zaprezentowano 19 stycznia 2018 rok, ale jej większą część utajniono ze względu na jej strategiczny wymiar dla trwającej już rywalizacji. Jednoznacznie potwierdza jednak założenia Strategii bezpieczeństwa narodowego, identyfikując jako główne zagrożenie działania Chin i Rosji, które zmniejszają amerykańską przewagę militarną a nie terroryzm międzynarodowy, co potwierdził Sekretarz obrony USA, James Mattis (Nowa strategia, 2018).

Ważnym elementem przeciwdziałania siłom kontrhegemonicznym jest polityka jądrowa. Zgodnie z raportem opublikowanym 2 lutego 2018 roku priorytetem staje się odstraszenie ataków przeciwko USA oraz ich sojusznikom i partnerom, a powodem zmian brak wzajemności w polityce jądrowej ze strony Rosji i Chin oraz nasilenie ich rywalizacji geopolitycznej z USA. Oba państwa rozwijają środki jej przenoszenia, modernizując jednocześnie istniejący arsenał. Rosja groziła otwarciem krajom NATO bronią nuklearną (Kacprzyk, 2018).

Porównując zagrożenie ze strony obu mocarstw dla amerykańskiej supremacji to Chiny ze względu na swój potencjał gospodarczy stanowią głównego, strategicznego przeciwnika, dlatego Waszyngtonowi zależy by – jak wskazuje Zbigniew Wiktor – „rozerwać sojusz wojskowo-polityczny

⁴ 14 grudnia Federalna Komisja Łączności Stanów Zjednoczonych podjęła. Znalazło to odzwierciedlenie w opisaną strategii, która podkreśliła, że Internet jest amerykańską innowacją i powinien być oparty na dominacji amerykańskich wartości jako podstawy kształtowania przyszłości ludzkości. *National Strategy of the United States of America*, Washington D.C., december 2017, s. 13.

Rosji i Chin, przy okazji je rozkawałkować, wykorzystując słabość ekonomiczną i demograficzną i w oparciu o siły proamerykańskie obalić rządy burżuazji narodowej i przywrócić reżim na wzór rządów Jelcyna, całkowicie podporządkowany polityce amerykańskiej. W takiej sytuacji Chiny ludowe znalazłyby się w trudnej sytuacji ekonomicznej i militarnej, co mogłoby w ostateczności doprowadzić do obalenia rządów KPCh i przywrócenia rządów burżuazji uległej polityce Waszyngtonu” (Wiktor, 2018, s. 47-48). Takie uwarunkowania oraz postawa teoretyczna i praktyczna USA sprzyjają umocnieniu chińsko-rosyjskiego sojuszu kontrhegemonicznego. Niejako skazują oba państwa na siebie, gdyż tylko razem są w stanie przeciwstawić się potędze USA.

Coraz wyraźniej obecna sytuacja międzynarodowa jest analogiczna do trilateralizmu występującego w latach 70. XX wieku. Przybrał on wtedy formę bipolaryzmu, czyli chińsko-amerykańskiego sojuszu antyradzieckiego. Obecnie to USA jest tym „jednym” wśród „trzech”. Próba obrony przed takim układem była propozycja Waszyngtonu rozwinięcia tandemu G-2: Chiny-USA, ale nie powiodła się. Stąd ten problem staje się aktualny w amerykańskiej debacie politycznej.

Były amerykański ambasador w Rosji, zwolennik liberalnego interwencjonizmu, Michael McFaul przedstawiając propozycje dotyczące strategii konfrontacji z Rosją, zwrócił uwagę, że trudnym, ale wciąż ważnym zadaniem jest oddzielenie Chin od Rosji. Jakkolwiek w 2014 roku Pekin nie poparł aneksji Krymu w ONZ to w ciągu ostatnich lat nastąpiło zbliżenie stanowisku w wielu sprawach. Jako możliwość wskazał pracę z Pekinem nad denuklearyzacją Korei Północnej (McFaul, 2018). Z kolei wpływowi amerykański badacz ze szkoły realizmu, John Mearsheimer pomylił się przewidując, że: „większość sąsiadów Chin, włączając w to Indie, Japonię, Singapur, Koreę Południową, Rosję, Wietnam, a nawet Australię, połączy swe siły z USA, chcąc powstrzymać chińską moc” (Góralczyk, 2018, s. 381). Warto także odnotować refleksję profesora Halla Branda z Uniwersytetu Johna Hopkinsa. Rozwazał on możliwość realizacji „wielkiego interesu”, który wiązałyby się z amerykańską akceptacją dla rosyjskiej dominacji na Ukrainie, rezygnacji z obrony państw bałtyckich przez NATO, zgodą dla rosyjskiej strefy wpływów w państwach byłego Związku Radzieckiego i w części Europy Wschodniej, a wreszcie zaakceptowaniem roli Moskwy na Bliskim Wschodzie. Zwrócił jednocześnie uwagę na nieokreśloność rezultatu i stąd małe prawdopodobieństwo tego kroku (Brand, 2019b).

W sferze praktycznej próbę zmiany wektora rosyjskiej geopolityki podjął John Bolton, doradca ds. bezpieczeństwa narodowego prezydenta USA, podczas wizyty w październiku w 2018 roku w Moskwie. Zgodnie z oficjalną narracją zakomunikował, że Stany Zjednoczone wycofają się z „Układu o całkowitej likwidacji pocisków raketowych pośredniego i średniego zasięgu”⁵, a podczas rozmów próbował wysondować możliwość przyłączenia się Rosji do USA przeciwko Chinom, co spotkało się z negatywną reakcją. Minister Spraw Zagranicznych Siergiej Ławrow otwarcie skazuje amerykańskie próby dezintegracji sojuszu Pekin – Moskwa na niepowodzenie (Lavrov, 2019). Tymczasem wycofanie z traktatu jednoznacznie ma na celu przeciwdziałanie obu mocarstwom o czym świadczą słowa prezydenta Trumpa, który na pytanie o jego cel odpowiedział, że „obejmuje Chiny i obejmuje Rosję i ktokolwiek kto chce grać w tę grę. Nie można z nami pogrywać” (Lendman, 2018). Krokiem skierowanym przeciwko mocarstwom kontrhegemonicznym było także nałożenie sankcji na chińską agencję ds. rozwoju technologii militarnych za zakup sprzętu wojkowego od Rosji. Chiny kupiły od Rosoboronexportu dziesięć myśliwców SU oraz systemy antyraketowe ziemia-powietrze S-400. Ogłoszone przez USA sankcje obejmą również samego szefa chińskiej agencji Li Shangfu (Chiny, 2018).

W świetle przedstawionych analiz trzeba jasno skonstatować: skoro z jednej strony stosunki amerykańsko-rosyjskie są najgorsze w historii, a z drugiej w imię egoistycznych interesów USA zanegowały promowaną dotąd wizję globalizacji narzucając wojnę handlową Chinom to możliwości zbalansowania potęgi Chin przez USA w sojuszu z Rosją stają się mało prawdopodobne (Dadak, 2019). Trzeba tu wymienić jeszcze trzy inne powody.

Po pierwsze: mentalność hegemoniczna. Wrogość USA wobec Rosji jest niezmienna w przewidywalnej przyszłości, a trumpowska obietnica poprawy stosunków z Moskwą jest jednym z głównych powodów, dla których Trump jest obiektem krytyki ze strony wewnętrznej i zewnętrznej opozycji stojącej na stanowisku utrzymania jednobiegowości. Na aspekt mentalny

⁵ Układ INF o całkowitej likwidacji pocisków raketowych pośredniego (IRBM) i średniego zasięgu (MRBM) bazowania lądowego podpisali przywódcy USA i ówczesnego ZSRR, Ronald Reagan i Michaił Gorbaczow, 8 grudnia 1987 roku w Waszyngtonie. Układ przewiduje likwidację arsenałów tej broni, a także zabrania jej produkowania, przechowywania i stosowania. USA twierdzą, iż Rosja narusza INF, uruchamiając funkcjonowanie nowego systemu raketowego, nazwanego 9M729 i rozmieszczając pociski Moskwa zaprzecza.

zwraca uwagę Krzysztof Surdyk, z którym trzeba się zgodzić, że „zignorowanie przez Stany Zjednoczone nowego rywala (UE-Rosja, a być może UE-Rosja-Chiny) byłoby równoznaczne z zaakceptowaniem przyszłości, w której państwo to stanęłoby w obliczu stopniowej, ale postępującej erozji swojej potęgi i wpływu na losy świata. Nikt w Waszyngtonie nie jest przygotowany na zaakceptowanie takiej sytuacji” (Surdyk, 2017, s. 17).

Po drugie: blokada psychologiczna. Moskwiem trudno by było uwierzyć w jakąkolwiek pewność zobowiązań Waszyngtonu. Stany Zjednoczone nie dotrzymały zobowiązania wobec Borysa Jelcyna, aby nie przenosić NATO ani „jeden cal” dalej na Wschód po zjednoczeniu Niemiec; nie uszanowały Karty Narodów Zjednoczonych, Akt Końcowego z Helsinek i Rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 1244 podczas interwencji militarnej w 1999 roku przeciwko Jugosławii; za administracji George'a W. Busha wspierały secesję Kosowa w 2008 roku, którą Rosjanie nazywali wtedy „otwarcie puszką Pandory”. Nie dziwi więc zdziwienie rosyjskich badaczy kiedy słyszą argumentację, że problem z poszanowaniem suwerenności terytorialnej rozpoczął się w 2014 roku wraz z przyłączeniem Krymu do Rosji.

Wreszcie po trzecie: sprzeczność geografii i geopolityki. Rosja ma większe podstawy do zbliżenia z Chinami niż USA ze względu na wspólną granicę wynoszącą ponad 4000 km, a więc przez prosty fakt geograficzny. USA z natury posiada dywidendę geograficzną w postaci bezpieczeństwa granic, której nie mają Moskwa i Pekin. W tym aspekcie Stany Zjednoczone i Rosja nie tylko nie mają powodu do konfliktu, ale mają niewiele naturalnej potrzeby współzależności. Rosja leży w centrum *Heartlandu* – „Światowej Wyspy” w ujęciu Halforda Mackindera, a Stany Zjednoczone w zewnętrznej strefie brzegowej – *Outer lub Insular Crescent* wraz takimi krajami jak: Japonia, Wielka Brytania, Australia, Afryka Południowa – na południe od Sahary. O sprzeczności antagonistycznej przesądza zatem przyjęty przez Amerykanów typ myślenia generujący rywalizację geopolityczną⁶.

Wśród czterech wzorców realizacji trilateralizmu sformułowanych przez Kandall Scheller, do opisu trójkąta A – (USA) – B (Rosja) – C (Chiny)

⁶ Geopolityka nie może się ograniczać do wpływu geografii na politykę, ale badać politykę międzynarodową prowadzoną w kontekstach przestrzennych, które nie istnieją same w sobie tylko zawsze ujawniając znaczenie polityczne, które nadają im działający aktorzy i tylko w tym sensie następuje konstruowanie polityki w interakcjach (Cimek, 2017, s. 21-22).

pasuje więc wzorzec $A < B$ opisujący taki układ sił, w którym B i C dążą do zmiany *status quo* w związku z czym A jest bardzo trudno zawrzeć z każdym pozostałym koalicję (Haliżak, 2012a, s. 699-700).

Przyszłość relacji chińsko-rosyjskich

Rok 2016 to dwudziesta rocznica rozpoczęcia partnerstwa strategicznego Chiny-Rosja. Liu Fenghua wymienia wiele konkretnych osiągnięć dokonanych w ramach partnerstwa: ostateczne wytyczenie granic w 2004 roku; strategiczne zaangażowanie przeciwko „kolorowym rewolucjom”; wspólny sprzeciw wobec amerykańskiej obrony antyrakietowej; utworzenie Szanghajskiej Organizacji Współpracy; rozwój grupy BRICS; ścisła współpraca w wielostronnych organizacjach międzynarodowych, w tym w Organizacji Narodów Zjednoczonych; zaawansowane systemy obronne kupowane przez Chiny; współpraca energetyczna. Współpraca gospodarcza osiągnęła również poziom strategiczny (Duchâtel, 2016). Należy także zauważyć, że w strefie wpływów Rosji i Chin znajdują się wszystkie państwa stanowiące dotąd głównych wrogów USA określanych bushowską kategorią „osi zła”, tj. Korea Północna, Iran i Syria.

Procesowi zbliżenia Pekinu i Moskwy sprzyjają nastroje społeczne w obu państwach. Badania rosyjskiego Ośrodka Lewada w grudniu 2017 roku ukazały, że tylko 2% Rosjan uznaje Chiny za „państwo nieprzyjacielskie”, podczas gdy USA 67%. W innej ankiecie z lutego 2018 aż 70% badanych określiło swój stosunek do Chin jako pozytywny, a 13% negatywny (Facon 2018, s. 12). Z kolei według badania amerykańskiego ośrodka *Pew* wynika, że o ile w 2008 roku 68% Chińczyków określało stosunki z USA mianem współpracy to cztery lata później już tylko 39%, a 26% uważało je za wrogię (Fischer, 2016, s. 279). Nie można jednak zapominać o labilności opinii publicznej związanej zarówno z obiektywnymi przemianami relacji między państwami jak i podatności na wpływ propagandy, a szczególnie prowadzonych wojen informacyjno-psychologicznych.

Rosja i Chiny pogłębiają jakościowo współpracę wypełniając treścią narrację „wszechstronnego partnerstwa strategicznej współpracy dla nowej ery”. Następuje zintegrowanie strategicznego wymiaru bezpieczeństwa wysoce udanej i obecnie dobrze funkcjonującej Szanghajskiej Organizacji Współpracy (SOW) z ekonomicznym wymiarem inwestycyjnym Chińskiej

inicjatywy „Pasa i Szlaku”, a także Eurazjatyckiej Unii Gospodarczej na drodze do większego partnerstwa eurazjatyckiego, co podkreślił Władimir Putin w ostatnim wystąpieniu do Zgromadzenia Federalnego (Putin, 2019). Stosując analogię historyczną łatwo zaobserwować podobieństwo do wprowadzania planu Marshalla i powstania NATO pod koniec lat czterdziestych w celu integracji całej Europy Zachodniej pod przywództwem i kontrolą USA. Jednocześnie zwraca uwagę, że według obecnej wartości amerykański Plan Marshalla skierowany do Europy po II wojnie światowej byłyby warty 110-140 mld USD, a chiński – w istocie geostrategiczny – projekt BRI – ma objąć 1,3 biliona USD (Góralczyk, 2018, s. 380). Wspólne inicjatywy współpracy gospodarczej Chiny-Rosja przyjmują obecnie szerszą skalę, a jednocześnie nie wymagają ścisłej integracji narodów w przestrzeni eurazjatyckiej.

Skoncentrowanie się na rozwoju gospodarczym w Azji Środkowej i Kazachstanie, jak to czyni wiele badań, nie zauważa długofalowej strategii chińsko-rosyjskiej, która obejmuje obszar dalej na wschód i daleko na północ, przez Syberię i Arktykę i wzdłuż najdłuższych wspólnych granic na świecie. Chiny chcą dostaw rosyjskiej ropy naftowej, która nie podlega międzynarodowym wahaniom cen, a przede wszystkim zakłóceniom spowodowanym wojnami i destabilizacją wynikającej z nieprzewidywalnej polityki USA. Także dla Rosji długoterminowe umowy energetyczne z Pekinem byłyby najbardziej pożądanym buforem przeciwko dalszym wahaniom cen energii na świecie, choć wygląda na to, że prawdopodobnie niestabilność światowych cen ropy będzie wspierana przez Stany Zjednoczone i Arabię Saudyjską. W tym zadaniu wspierają zbliżenie obu mocarstw zmiany klimatu, który otwiera perspektywę bezprecedensowego handlu i komunikacji w bezpiecznym tempie na rozległym wybrzeżu Arktyki w Rosji a więc rozwój Północnego Szlaku Morskiego. Zmiany środowiskowe sprawiają, że rozwój niemal nieograniczonych zasobów Syberii jest o wiele bardziej praktyczny i nieuchronny niż kiedykolwiek można było sobie wyobrazić (Sieff, 2018).

Koordinacja chińsko-rosyjska dobrze funkcjonuje w konflikcie syryjskim, sytuacji na Półwyspie Koreańskim, kwestii nuklearnej Iranu, Wenezueli czy walki z terroryzmem i stała się czynnikiem pokoju i stabilności w regionie. Podczas głosowania w Radzie Bezpieczeństwa ONZ mocarstwa zgadzają się w 98 procentach. Rosja poparła wszystkie chińskie weta od 2007 roku. Oba państwa pracowały razem, aby stworzyć i wzmocnić nowe organizacje, które rywalizują z tradycyjnymi organizacjami międzynarodowymi kierowanymi przez Amerykanów, tj. Szanghajską Organizację Współ-

pracy i BRICS. Za symboliczne można uznać, że Rosjanin, który chce odwiedzić Chiny, uzyska wizę w kilka dni natomiast do odwiedzenia Stanów Zjednoczonych potrzeba trzystu dni na uzyskanie wywiadu dotyczącego wniosku wizowego (Allison, 2018a).

Wydaje się zatem uzasadnione twierdzenie o funkcjonowaniu kontr-hegemonicznego sojuszu rosyjsko-chińskiego, którego spoiwem jest zmiana porządku na wielobiegunowy, zapowiedziana już we wspólnej deklaracji z 1997 roku. Proces ten przyspiesza ze względu na aktywne próby obrony hegemonii przez USA, które noszą znamiona „wojny nowego typu”. Rosja i ChRL przeprowadzały wspólne ćwiczenia na lądzie, w powietrzu i na morzu, a chińskie wojsko regularnie uczestniczy w corocznych rosyjskich igrzyskach wojskowych, ćwiczenia te mają jednak raczej charakter polityczny niż wojskowy; chodzi o zademonstrowanie solidarności Moskwy i Pekinu w szerokim zakresie kwestii politycznych, a nie opracowanie procedur dla wspólnych działań wojskowych. Wydaje się, że zarówno Moskwa, jak i Pekin starają się zachować własną swobodę działania. Tak więc konflikt wojskowy między USA i Chinami na Pacyfiku nie wywołałby automatycznie reakcji Rosji, a także starcie USA i Rosji na Morzu Czarnym lub Morzu Śródziemnym niekoniecznie przyciągnęłoby chińskie wojsko. Nowy typ relacji oznacza jednak podejście organiczne, a więc mniej sformalizowane, a bardziej skoncentrowane na niuansach określających konkretną sytuację. Stąd rosnąca koordynacja działań w sferze militarnej, szybki rozwój współpracy gospodarczej, odpowiednia narracja i akty normatywne, które pozwalają mówić o daleko idącym zaufaniu, także dzięki roli dwóch silnych przywódców. Według wpływowego rosyjskiego badacza, Siergieja Karaganowa: „Rosja ustanowiła historycznie unikalne partnerstwo: niemal sojuszniczy związek z Chinami, któremu w najbliższej przyszłości dane jest stać się naczelną siłą świata” (Karaganow, Susłow, 2018). Takie ujęcie potwierdza również Raport Wywiadowczy przedstawiony w amerykańskim Kongresie na początku 2019 roku. Według Prof. Branda szefowie wywiadów (m.in. NSA, CIA) stwierdzili, że Moskwa i Pekin są bardziej skoordynowane w swoich działaniach niż kiedykolwiek wcześniej od połowy lat pięćdziesiątych. Tworzą obecnie quasi sojusz skierowany średnioterminowo na pokonanie dominacji USA. Co więcej raport przestrzega, że sojusz może pozwolić im zdobyć taką siłę, że w przyszłości będą mogły stawić opór Stanom Zjednoczonym nawet w pojedynkę. Jednym z warunków jego powodzenia stają się nowe technologie, takie jak sztuczna inteligencja, obliczenia kwantowe i biologia syntetyczna, w których Pekin i Moskwa mają duże szansę na zwycięstwo. W sferze nauki ten trend jest już szczególnie

widoczny. Przywództwo intelektualne Ameryki w nauce i technologii uległo erozji. Naukowcy z USA mieli w 1996 roku ponad 50 procent publikacji naukowych z tych dziedzin, w porównaniu do mniej niż 35 procent dzisiaj. Udział Chin wzrósł z wirtualnej znikomości do ponad 20 procent (Brand, 2019a).

Zastanawiając się nad sferą aksjologiczną w kształtowaniu relacji rosyjsko-chińskich należy odrzucić europocentryzm. Pekin i Moskwa aprobują idee, które podkreślają także państwa zachodnie, np. prawa człowieka, państwo prawa, demokracja, jako zasady uchwalone na szczelbu ONZ po drugiej wojnie światowej, tylko interpretują je odmienne z uwagi na własną specyfikę. Tą odrębność interpretacyjną gwarantowała zresztą zasada zapisana w Karcie Narodów Zjednoczonych, a mianowicie o „nie ingerencji w sprawy wewnętrzne danego kraju”. Wiele wskazuje, że rozwijany sojusz kontrhegemoniczny będzie, podobnie do NATO, oparty na wspólnocie wartości, ale odmiennych. Zamiast wolnego rynku kapitalistycznego, indywidualizmu, demokracji, rządów prawa i wolności formułuje własne wartości: oparcie relacji na zasadzie win-win; akceptacja specyfiki kulturowo-cywilizacyjnej, która przekłada się na suwerenne prawo do wyboru ścieżki rozwoju; uznanie państwa jako wyraziciela dobra wspólnego; przyjęcie, że Karta ONZ oraz negocjacje są podstawą rozwiązywania sporów zgodnie z prawem międzynarodowym. Koncepcja „Wielkiego Partnerstwa Eurazjatyckiego” oraz Pasa i Drogi uzupełniają ten katalog także o inne podstawowe zasady i wartości, którymi są: naturalna aspiracja narodów do życia w pokoju i harmonii, korzystanie z bezpłatnego dostępu do najnowszych osiągnięć naukowych i innowacyjnego rozwoju oraz jednoczesnego zachowania własnej kultury i unikalnej duchowej tożsamości (Ehret, 2019).

Nie można zaprzeczyć, że świat wielobiegunowy, w warunkach trwającej globalizacji, wyklucza istnienie absolutystycznej suwerenności słabszych państw. Jego konstruowaniem zajmują się wciąż największe mocarstwa. Tym co może go wyróżniać jest zdolność ukształtowania systemu międzynarodowego zapewniającego współzycie narodów i państw, w którym rośnie zakres zaspakajania potrzeb jednostek i grup społecznych, a także ich podmiotowość w formułowaniu i realizacji wartości, które nie mogą być kodyfikowane arbitralnie (konstruktywizm hegemoniczny). Podczas przemówienia w Davos w 2017 roku Xi Jinping wskazał jednoznacznie, że należy kontynuować globalizację tworzącą nowe wymiary współpracy gospodarczej i kulturowej pomiędzy narodami i ludźmi, ale odrzucić jej dotychczasowe patologie: interwencje militarne oraz alie-

nację sfery finansowej. Odczytując chińskie intencje wydaje się, że owocem tej korekty może być już jakościowo nowy proces, w którym – metaforycznie rzecz ujmując – zamiast wrywania sobie kawałków tortu będzie dominowała współpraca na rzecz tworzenia coraz większego tortu dzielonego z udziałem także słabszych państw (Globalnego Południa tj. półperyferii i peryferii), a przede wszystkim wszystkich grup społecznych, a nie tylko klasy globalnych inwestorów, co było aksjomatem amerykańskocentrycznej globalizacji.

BIBLIOGRAFIA

- [1] Allison G. (2018a), China and Russia: A Strategic Alliance in the Making. Pobrane z: <https://nationalinterest.org/feature/china-and-russia-strategic-alliance-making-38727?page=0%2C1>
- [2] Allison G. (2018b), Skazani na wojnę? Czy Ameryka i Chiny unikną pułapki Tukidydesa? Bielsko-Biała: Wydawnictwo Pascal.
- [3] Bhadrakumar, M., (2018). Russia and China in Alliance Conditions. Pobrane z: <https://www.strategic-culture.org/news/2018/08/31/russia-china-in-alliance-conditions.html>
- [4] Bieleń S. (2017), Czas próby w stosunkach międzynarodowych. Miscellanea, Warszawa, Aspra.
- [5] Brand, H., (2019a). Are Russia and China Getting Closer? U.S. Spy Chiefs Think So, Pobrane z: <https://www.bloomberg.com/opinion/articles/2019-02-14/u-s-spies-china-and-russia-are-getting-closer>
- [6] Brand, H., (2019b). New Threat to the U.S.: the Axis of Autocracy. Pobrane z: <https://www.bloomberg.com/opinion/articles/2018-04-19/china-russia-and-iran-are-forming-an-axis-of-autocracy>
<https://www.bloomberg.com/opinion/articles/2018-04-19/china-russia-and-iran-are-forming-an-axis-of-autocracy>
- [7] China, Russia agree to upgrade relations for new era (2019). Pobrane z: http://www.xinhuanet.com/english/2019-06/06/c_138119879.htm
- [8] China, Russia sign joint statement on strengthening global strategic stability, (2016). Pobrane z: http://www.china.org.cn/world/2016-06/27/content_38751766.htm
- [9] China offers Russia Alliance against NATO. What will be Moscow's Response? (2017a). Pobrane z: <https://southfront.org/china-offers-russia-an-alliance-against-nato-what-will-be-moscows-response/>

- [10] China's Policies on Asia-Pacific Security Cooperation, (2017b). Pobrane z: https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/zxxx_662805/t1429771.shtml
- [11] Chiny kupiły myśliwce od Rosji. Natychmiastowa reakcja USA (2018). Pobrane z: <https://www.forbes.pl/gospodarka/ameryk-anskie-sankcje-na-chiny-za-zakup-rosyjskiego-sprzetu-wojskowego/ghs5tew>
- [12] Cimek, G., (2017). Podstawowe problemy geopolityki i globalizacji, Gdańsk, Wydawnictwo Athenae Gedanenses.
- [13] Dadak, K., (2019). Nowa „zimna wojna”. Prezydent USA i Kongres utworzyli zwarty antychiński front. Czy już nie jest na to za późno? Pobrane z: <https://wnet.fm/kurier/nowa-zimna-wojna-prezydent-usa-i-kongres-utworzyli-zwarty-antychinski-front-czy-juz-nie-jest-na-to-za-pozno/>
- [14] Duchâtel, M., (2016). China and Russia: Towards an alliance treaty? China and Russia: gaming the West? w: China and Russia. Gaming the west Introduction by François Godement, European Council of Foreign Relations, ecfre.eu, s. 3-4.
- [15] Dzarasov, R. S., (2017). Russian neo-revisionist strategy and the Eurasian Project, „Cambridge Journal of Eurasian Studies”, nr 1, 1-15. https://www.researchgate.net/publication/314970070_Russian_neo-revisionist_strategy_and_the_Eurasian_Project Citation: <https://doi.org/10.22261/3P7NAR>
- [16] Expose 2018, wystąpienie ministra spraw zagranicznych Jacka Czaputowicza w Sejmie z 21 marca 2018 r, (2018). Pobrane z: https://www.msz.gov.pl/pl/polityka_zagraniczna/priorytety_polityki_zagr_2017_2021/expose2/expose_2018/
- [17] Facon, I., (2018.10) Pekin i Moskwa – współnicy lecz nie sprzymierzeńcy, *Le Monde Diplomatique*, nr 10 (152), s. 12-15.
- [18] Fiszer, J., (2016). Rola Chińskiej Republiki Ludowej w procesie kształtowaniu się nowego ładu międzynarodowego w: J. Fiszer, (red.) *Unia Europejska – Chiny. Dzisiaj i w przyszłości*, Warszawa: Instytut Studiów Politycznych PAN.
- [19] Gondek, P., (2017). Narodowa Strategia Obrony USA 2018. Pobrane z: <http://bezpieczenstwokrajowe.pl/2017/12/26/narodowa-strategia-obrony-usa-na-2018-rok/>
- [20] Góralczyk, B. (2018). *Wielki renesans. Chińska transformacja i jej konsekwencje*, Warszawa: Wydawnictwo Akademickie Dialog.

- [21] Halizak, E., (2012a). Geoekonomiczny trilateralizm UE-USA-Chiny w: Halizak (red.) Geoekonomia, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar
- [22] Halizak, E., (2012b). O istocie geoeconomicznego działania w: Halizak (red.) Geoekonomia, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar
- [23] Hall G. O., (2013). Authority, Ascendancy, and Supremacy: China, Russia, and United States' Pursuit of Relevancy and Power, Routledge Advances in International Relations and Global Politics, 1st Edition.
- [24] Kacprzyk, A., (2018). Wyniki przeglądu polityki jądrowej USA. Biuletyn Polskiego Instytutu Spraw Międzynarodowych, Nr 29 (1602).
- [25] Kaczmarek, M., Rodkiewicz, W., (2016), Rosyjska Wielka Eurazja wobec chińskiego Nowego Jedwabnego Szlaku: adaptacja zamiast konkurencji, Komentarz Ośrodka Studiów Wschodnich, nr 219. Pobrane z: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2016-07-21/rosyjska-wielka-eurazja-wobec-chińskiego-nowego-jedwabnego>
- [26] Kaczmarek, M., Rodkiewicz, W., (2017). Rosyjsko-chińskie ćwiczenia na Bałtyku. Pobrane z: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2017-07-26/rosyjsko-chińskie-cwiczenia-na-baltyku>
- [27] Karaganow, S., Susłow, D., (2018). A new world order: view from Russia, Russia in Global Affairs, Pobrane z: <https://eng.globalaffairs.ru/pubcol/A-new-world-order-A-view-from-Russia--19782> (10.12.2018)
- [28] Karpiński, A. J., (2010). Prywatna własność środków produkcji. Od ojcostwa do syna marnotrawnego, Gdańsk: Wydawnictwo Gdańskiej Wyższej Szkoły Administracji.
- [29] Lavrov, S. (2019.09.20) World at a Crossroads and a System of International Relations for the Future. Pobrane z: <https://eng.globalaffairs.ru/book/World-at-a-crossroads-The-future-system-of-international-relations-20199>
- [30] Lendman, S., (2018). Unbending US Hostility Toward Russia. Bolton Meets Putin in Moscow. Will Trump and Putin Meet in Paris in November? Pobrane z: <https://www.globalresearch.ca/unbending-us-hostility-toward-russia-bolton-meets-putin-in-moscow-will-trump-and-putin-meet-in-paris-in-november/5657936>
- [31] McFaul, M., (2018). Russia as It Is. A Grand Strategy for Confronting Putin, Foreign Affairs, vol. 97, nr 4, s. 82-91.

- [32] Mcleary, P., (2018) Some Clues Emerge On New Pentagon Ballistic Missile Defense Review. Pobrane z: <https://news.usni.org/2018/02/09/some-clues-emerge-on-new-pentagon-ballistic-missile-defense-review>
- [33] Ming Ch. (2018) Best time in history' for China-Russia relationship: Xi and Putin boost ties. Pobrane z: <https://www.cnbc.com/2017/07/04/china-russia-ties-reaffirmed-after-xi-jinping-and-vladimir-putin-meet.html>, <https://www.youtube.com/watch?v=A3E7qCrv748>
- [34] National Strategy of the United States of America, Washington D.C, december 2017, 1-56.
- [35] Hawk, J., Deiss, D., Watson, E., Hoover, H., (2019). New 'Red' Bloc: Russia -China Alliance, <https://southfront.org/new-red-bloc-russian-chinese-alliance/>
- [36] Nowa strategia obrony USA. Głównym zagrożeniem: Chiny i Rosja (2018), Pobrane z: <https://www.polskieradio.pl/5/3/Artykul/1997432,Nowa-strategia-obrony-USA-Glownym-zagrozeniem-Chiny-i-Rosja>
- [37] Pienziew P.: Sojusz strategiczny Rosji i Chin? Pobrane z: <http://geopolityka.org/analizy/1329-sojusz-strategiczny-rosji-i-chin>
- [38] Putin: US-China trade war offers great opportunities for Russia. Pobrane z: (2018) <https://www.rt.com/business/445058-putin-us-china-trade-war/>
- [39] Putin, V. (2019). Presidential Address to Federal Assembly. Pobrane z: <http://www.en.kremlin.ru/events/president/news/59863>
- [40] Pyffel, R., Nie może być Wielkiej Rosji i Wielkich Chin (2014). <https://wiadomosci.onet.pl/swiat/radoslaw-pyffel-nie-moze-byc-wielkiej-rosji-i-wielkich-chin/qs6vt>
- [41] Rosja-Chiny. Nierówne partnerstwo (2019) Pobrane z: <https://warsawinstitute.org/pl/rosja-chiny-nerowne-partnerstwo-2/>
- [42] Russia, China form \$10bn investment fund (2019a). Pobrane z: <https://www.ft.com/content/e863b62f-1bb2-3a91-869b-e2f11984e0df?mhq5j=e2> Pobrane z: <https://www.ft.com/content/e863b62f-1bb2-3a91-869b-e2f11984e0df?mhq5j=e2>
- [43] Russia Holds Quarter of International Yuan Reserves Amid US Sanctions Spree, (2019b). Pobrane z: <http://infobrics.org/post/27962/>
- [44] Russia-China Trade Up 27.1% To Over \$107Bln In 2018 – Chinese Customs Administration, (2019c). Pobrane z: <https://www.urdupoint.com/en/business/russia-china-trade-up-271-to-over-107bln-i-528746.html>

- [45] Russian-Chinese Relations: Prospects and Implications (Update), (2000) U.S. National Intelligence Estimate, no. 2000-10C, Pobrane z: https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/DOC_0005526244.pdf
- [46] Россия. Кремль. Путин (16.09.2018). Pobrane z: https://russia.tv/brand/show/brand_id/63170
- [47] Sieff, M., (2018). Seeing the Big Picture: Russia-China Economic Cooperation, the SCO and Global Climate Change. Pobrane z: <https://www.strategic-culture.org/news/2018/10/26/seeing-big-picture-russia-china-economic-cooperation-sco-global-climate-change.html>
- [48] Stefanicki, R., (2018.09.01). Czy należy się bać zbliżenia Rosji z Chinami, *Gazeta Wyborcza*, 8 - 9.
- [49] Stokes, J., (2015). China's road rules: Beijing looks west toward Eurasian integration, *Foreign Affairs*, Pobrane z: <https://www.foreignaffairs.com/articles/asia/2015-04-19/chinas-road-rules>
- [50] Surdyk, K., (2017). *Konflikt ukraiński w rozgrywkach geopolitycznych*, Warszawa: Difin.
- [51] Sykulski, L., (2018). *Geopolityka a bezpieczeństwo Polski, Zona Zero*, Warszawa Zna Zero sp. z o.o.
- [52] The Declaration of the Russian Federation and the People's Republic of China on the Promotion of International Law, (2016). Pobrane z: http://www.mid.ru/en/foreign_policy/position_word_order/-/asset_publisher/6S4RuXfeYlKr/content/id/2331698
- [53] The 16th Annual Meeting of the Valdai Discussion Club was held from September 30 until October 3 in Sochi. This year's topic is "The Dawn of the East and the World Political Order." (2019) <http://valdaiclub.com/multimedia/video/live-the-world-order-seen-from-the-east/>
- [54] Trenin, D., (2019). How Cozy is Russia and China's Military Relationship Pobrane z: <https://carnegie.ru/2019/11/19/how-cozy-is-russia-and-china-s-military-relationship-pub-80363>
- [55] Trump: Nasze relacje z Rosją są gorsze niż podczas „zimnej wojny” (2018). Pobrane z: <https://www.wprost.pl/swiat/10117025/trump-nasze-relacje-z-rosja-sa-gorsze-niz-podczas-zimnej-wojny.html>
- [56] Вечер с Владимиром Соловьевым (2018.06.26). Pobrane z: https://www.youtube.com/watch?v=uHp74EU8_lk
- [57] What China's \$1 Trillion New Silk Road Spells for Fashion (2017). Pobrane z: <https://www.businessoffashion.com/articles/global->

- currents/one-belt-one-road-optimistic-fantasy-or-chinas-biggest-fashion-opportunity-yet
- [58] Wiktor, Z. (2018), Chińska wizja budowy socjalizmu w świetle materiałów XIX zjazdu KPCh w: J. Marszałek –Kawa, M. Bidziński (red.), Wektory zmian w polityce Chińskiej Republiki Ludowej w okresie rządów Xi Jinpinga, 27-137, Toruń, Wydawnictwo Adam Marszałek.
- [59] XIX Krajowy Zjazd Komunistycznej Partii Chin, 18-24 października 2017 roku, Referat sprawozdawczy XVIII KC KPCh wygłoszony przez sekretarza generalnego, prezydenta Xi Jinpinga, (2018). Warszawa: Wydawnictwo „Kto jest Kim”.
- [60] Ying, Fu., (2016) China-Russia relations, are we allies or partners? Xiandai guoji guanxi, No. 4.

CHARACTERISTICS OF RUSSIAN-CHINESE RELATIONS IN THE CONTEXT OF CHANGES IN INTERNATIONAL ORDER. THE MILITARY DIMENSION IN THE CONTEXT OF TRILATERALISM

ABSTRACT

The period 2012-2014 is a real beginning to undermine the hegemony of the United States in international relations, which is associated with taking the presidency of Russia for the third term by Vladimir Putin and the rise to power of Xi Jinping in China. So we are in the middle of a global competition for the future of international order. The purpose of the article is to answer the questions: Is there an alliance between China and Russia? I verify the hypothesis that the relationship of the two powers, in the official narrative referred to as the "comprehensive strategic partnership of coordination for a new era" can be called a counterhegemonic alliance. It requires the characterization of Chinese-Russian relations in the conditions of changing international order. In this article, I focus on military cooperation, as well as the characteristics of the situation resulting from trilateralism, i.e. the structure created by the actions in the Moscow-Beijing-Washington triangle. Summary and forecasts will cover the whole issue, including geoeconomic and symbolic issues, described in the previous article.

Keywords:

Russia, China (PRC), United States, multipolar world order, trilateralism.